

BENGT JOHANSSON PÅ FLAMÉNSKA GALLERIET 3–18 OKTOBER 2020

Inför utställningen, presentation av Fred Andersson

Som ung kritikeradept under tidigt 90-tal hade jag Göteborgs Konstmuseum som ett av mina universitet. I avdelningen där den tidens intendenten hängt göteborgskolorismens efterföljare fanns två målningar av ungefär samma storlek placerade intill varandra. Den ena av Eskil Hansson (f. 1926, elev på Valand) och den andra av Bengt Johansson (f. 1941, även han elev på Valand). Dessa målningar var mycket olika. Båda målarna lärde jag senare känna; Eskil under min tid på Norrköpings Konstmuseum och Bengt under mina sommarbesök i hembygden i Halland. Det slår mig först nu när jag skriver detta att jag aldrig frågat varken Eskil eller Bengt om de känner varandra. Kanske har det förefallit mig osannolikt. De tillhör olika generationer av valandelever och verkar faktiskt så helt olika i både stil och temperament. Ändå hängdes båda i "göteborgskolorismens" – dvs. i Åke Göranssons, Ivan Ivarsons, Ragnar Sandbergs och Inge Schiölers – efterföljd. Detta lär oss om inte annat att hela begreppet göteborgskolorism bör behandlas med försiktighet. Det har trots allt kommit att bli en varubeteckning i konsthandeln som alla andra. Och vem vill reduceras till efterföljare?

Igår lördagen den 8 augusti 2020 fanns i *Hallands Nyheter* fyra helsidor om göteborgskoloristerna med anledning av att Lars Lerin (ännu en valandelev) uppmärksammar dem på sin konsthall Sandgrund i Karlstad. Artikeln inleds med en stor färgbild av Karin Parrows (1900–1984) målning *Segelbåtar, Stenungsön* från 1934. Innan jag ser namnet har jag automatiskt och utan all reflektion identifierat målningen som en typisk Ragnar Sandberg (1902–1972). "Vad roligt att Sandberg får inleda" hinner jag tänka. Själv har jag skrivit om Sandberg men aldrig om Parrow. Det är helt tydligt att mitt öga är inskolat och patriarkalt präglat av myten om de fyra stora. Jag nämner detta eftersom Bengt Johansson ibland löpt risken att utsättas, även han, för samma beklagliga förväxling. Det är omöjligt att på duken ens dra upp konturerna av en klippa vid Skagerack eller en grupp badare vid en brygga utan att relatera detta till föregångarna och utan att riskera att bara upprepa det redan sedda och kända. Eftersom färg är det medium Bengt lever och arbetar i måste lösningen vara en färg. Jag inviteras till hans två ateljéer vid västerhavet (en i huset och en i trädgården) och vi hittar där några exempel på detta.

Några av de upphängda dukarna vill Bengt inte se som annat än färgprov – fungerar den kontrasten, som jag aldrig provat förr? Något saknas ännu i dessa prover som bara är uppläggningar. Detta "något" – ett innehåll! – har förstås inget med yttre fotografiska likheter att göra och kan inte planeras eller kalkyleras. För Bengt gäller det bara att fortsätta måla tills rätt färg plötsligt finns där, som när ett namn som vi tappat plötsligt dyker upp i minnet utan att vi kan veta hur. En havsvik med klippa som nyss var en skolmässig och ointressant formel har plötsligt fått ett utbrett sjok av färgen engelskt rött (en intensiv och farlig färg som kan förstöra allt) där vattnet borde vara. Just där tillför just den färgen det innehåll som saknats. Även i Ivan Ivarson bilder finns röda vatten. Men just detta röda är annorlunda. Låt oss inte diskutera i längd vad det betyder mera exakt. Det räcker att det finns.

Ännu ett exempel: Det första som möter oss när vi kommer in genom den gamla verandadörren i trädgårdsateljén dessa tidiga dagar i augusti är en stor, ljus målning med badare vid en brygga, för den är just nu under arbete. Anslaget är farligt nära Sandbergs badare, men grundfärgen är johanssonskt brunaktig och fångar ändå det paradisiska ljusflimmer som nog bara kan målas av den som bor härute vid stranden. Vid insjöstränderna saknas detta ljus helt. En mörkare krumelur uppe till vänster blir plötsligt en grafiskt exakt bild av en crawlade simmare, och bilden av det ljusa ögonblicket fullbordas därmed i betraktarens öga. Bengt tycks inte veta om detta var avsiktligt från början eller om han plötsligt såg simmaren i krumeluren på samma sätt som jag just gjorde. Detta är helt i sin ordning. Det är så det skall vara! Jag avstår från att kommentera målningen där i ateljén, rädd att påverka processen med mina förnumstigheter.

Här i Bengts ateljéer känner jag igen det jag läst och själv skrivit om hur vissa typer av målari verkar förutsätta en viss sorts blindhet, men endast i positiv mening. Jämför Sandbergs ord, citerade av Ulf Linde, om hur ljuden från gatan kan ge en tydligare bild av gatan än det detaljerade och kaotiska synintrycket när ögat eller jalousin öppnas. Linde beskriver också hur målare som Sandberg och Edvard Munch "trevar" för att få fram det som inte kan direkt ses med ögat. Där vi förstår tillbaka i traditionen, den expressionistiska och den västkustska, och åter igen fast i just de jämförelser som jag helst inte ville fastna i. Dock tycker jag att jag alltid inför Bengts målari och sätt att arbeta har förnummit något helt eget. Somliga journalister har kallat det "egensinnigt", men i så fall är det en egensinnighet utan alla aggressiva eller påstridiga drag. Bengt har på ett ovanligt sätt lyckats behålla barnets ärlighet och öppna blick. En sådan formulering låter förstås som en klyscha, men i Bengts fall blir den verkligen meningsfull.

Vi samtalar om hans barndom och ungdom i Vänersborg och om det ljusa och det mörka i hans konst. Vi vet att vi båda tillhört underklassen socialt sett, men hos Bengt finns ingen bitterhet och inga färdigformulerade sociala teser. Han har sett hur fattigfolket i hans barndoms kvarter ändå och på olika vis var lyckliga. Det skulle kunna gå att dela upp hela Bengts produktion ganska tydligt i en mörk och en ljus del, men mörkret och ljuset har åter igen bara med färgen att göra och är inte knutet till ett i förväg planerat innehåll. Många av hans målningar av personer och minnen från Vänersborg är mörka i färgen, men något mörkt patos finns inte hos personerna. Inte heller någon nostalgi. Personerna bara står där, lätt leende. De finns, fastän borta sedan länge. En frontal bild av två personer med helt täckta ansikten är mycket mörk och kan helt säkert verka hotfull. En skildring av förortens kvinnoisolering i burka och hedersförtryck? Men Bengt tror att en av personerna med täckta ansikten i själva verket kan vara hans son. Han vill inte säga bestämt varför ansiktena är täckta. Och i en annan variant som jag hittar på Bengts hemsida är färgen lika ljus och soldränkt som i badarna vid bryggan. På detta sätt fungerar ett intressant och öppet måleri. Vi kan aldrig vara helt säkra. Bollen ligger hos oss. Blir detta en mörk eller en ljus utställning? Vi vet ännu inte.

FRED ANDERSSON, fil.dr, docent
Ämnesledare i visuella studier vid Åbo Akademi, Finland

Fotograf Leopoldo Iorizzo